

Centrul de Statistică BNRM ca oglindă a Domeniului Biblioteconomic

Vera OSOIANU, director adjunct, BNRM
Valentina POPA, șef Centru de Statistică

Universul oricărui domeniu este construit prin puterea cifrelor. Pitagora

Abstract: Articolul reflectă etapele principale de modernizare a activității Centrului de Statistică din structura Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Autorul începe narațiunea cu importanța datelor statistice în toate domeniile de activitate, inclusiv în bibliotecă, și se concentrează în special pe importanța modernizării activității bibliotecilor și a beneficiilor implementării noilor tehnologii. Este prezentată o analiză a etapelor de implementare a sistemului on-line de statistică, în special a etapei de testare care s-a desfășurat pe parcursul anilor 2015-2017.

Cuvinte-cheie: statistică, Centrul de Statistică, sistem de raportare online, biblioteci publice.

Abstract: The article reflects the main stages of modernization of activity of the Statistics Centre in the structure of the National Library of the Republic of Moldova. The author begins from the making an accent to the importance of statistical data in all areas of work, including the library activity, and focuses on the importance of modernizing of library work and the benefits that bring implementation of new technologies. An analysis of implementation stages of the on-line statistical system is presented, in particular the test phase of this system that took place during the years 2015-2017.

Keywords: Statistics; Statistics Centre; online reporting system; public libraries.

Discuțiile despre importanța datelor statistice reprezintă o dominantă a domeniului biblioteconomic de multă vreme. Procesul de colectare, sistematizare, raportare, utilizare este fără îndoială unul deloc ușor, pe alocuri chiar plictisitor, dar absolut necesar. Dacă pătrundem serios în esența datelor statistice s-ar putea să acceptăm ideea și îndemnul Statistica este o cultură. Fă-o parte din viața ta!

Probabil cei mai mulți dintre profesioniștii domeniului contestă statisticile din simplul motiv că nu le cunosc și nu le înțeleg în profunzime. Comisia Republicană de Atestare remarcă deja de mai mulți ani slaba cunoaștere a datelor statistice chiar și printre solicitanții de confirmare sau conferire a gradului superior de calificare.

Părerile despre statistici și importanța lor au fost, și vor rămâne, în continuare divizate, cert este faptul că orice argument pro sau contra bibliotecă, orice mesaj este fundamentat pe date statistice. Indicatorii de performanță care fundamentează calitatea sunt și ei calculați în baza datelor statistice.

Statistica este afiliată matematicii și aici cuvintele multe nu-și au locul, tabloul poate fi conturat doar prin date și interpretări foarte precise. Proiectul „Biblioteci Publice 2020” al Fundației Lectură și Scris a prezentat la 22 septembrie 2015, celor 751 de membri ai Parlamentului European doar 6 slide-uri pentru a demonstra cum bibliotecile publice pot ajuta în sfere de interes major pentru comunitate precum incluziunea socială

și digitală, angajarea în câmpul muncii, instruirea pe tot parcursul vieții, îmbunătățirea calității vieții cetățenilor etc. (9)

În ultimul timp, atunci când se discută despre viitorul bibliotecii, apar în prim-plan noțiuni precum „prețuri”, „valoare”, „impact” etc... și toate însoțite de cifre. Or, cel mai frecvent argument împotriva bibliotecii este că „nu mai sunt bani pentru întreținerea lor” și „nu ni le mai putem permite”. Acest argument este ușor de combătut prin cifre. Cu ajutorul acestora putem demonstra pentru care servicii publice sunt bani și pentru care nu și dacă aceasta este sau nu o problemă politică. Toți cei care invocă prețurile nu cunosc valoarea bibliotecii și nici faptul că banii cheltuiți pentru întreținerea bibliotecii aduc comunității plusvaloare. Meridianul Zero al Sistemului Național de Biblioteci (1991-2016).

Într-un sondaj realizat recent (<http://pro-books.ru/sitearticles/14832>), cercetătorii din Regatul Unit au calculat în bani satisfacția (valoarea adăugată) de la vizitarea frecventă a bibliotecii. Ei consideră că aceasta este echivalentă cu satisfacția de la mărirea salariului cu 1359 lire pe an, sau 113 lire lunar. Bibliotecile publice din Florida, SUA au calculat plusvaloarea de la serviciile oferite, constatând, că de la fiecare dolar investit plusvaloarea este 8,32\$.

Toate țările lumii investesc în biblioteci. Numai în țările Uniunii Europene există aproximativ 65 000 de biblioteci cu aproximativ 100 de milioane de utilizatori anual. Pretutindeni în lume există 320 000 de biblioteci publice și peste 1 000 000 de biblioteci naționale, parlamentare, universitare, școlare, specializate.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova are o istorie veche de procesare a datelor statistice, privind activitatea bibliotecilor publice, care începe în anul 1959.

Până în anul 2015, procesul tehnologic de recepționare, sistematizare, raportare, utilizare a datelor are loc manual sau în programul Microsoft Office Excel, acceptată fiind și recepționarea preventivă a centralizatorului cu datele statistice, prin intermediul adresei electronice. Conform cerințelor însă, Formularul 6C și Centralizatorul privind activitatea bibliotecilor publice trebuie să fie prezentat cu semnătura și ștampila persoanei responsabile de veridicitatea datelor statistice, șef Direcție cultură, director bibliotecă, primar. Această problemă va trebui rezolvată mai ales în condițiile în care bibliotecile vor trece la sistemul on-line de raportare. O soluție în acest sens trebuie găsită la nivel național.

Așa cum procesul tehnologic tradițional de colectare și raportare a datelor este rigid și destul de complicat, cu mulți ani în urmă a fost pusă problema modernizării acestuia. Ani la rând, toate încercările au eșuat, din lipsa unui soft specializat. N-ar fi fost complicat pentru un programator să realizeze acest vis al nostru, îndeosebi în situația, în care aveam deja pregătit materialul și aveam o viziune proprie vis-a-vis de conținutul presupusului soft, dar implicările financiare nu erau pe potrivă posibilităților bibliotecilor.

A lipsit și motivația necesară pentru că un asemenea soft nu există la nivel de țară și până în prezent, Biroul Național de Statistică recepționează datele în format tradițional. Este, probabil, o chestiune de timp.

Pentru bibliotecile publice, soluția a venit prin Programul Național Novateca. În cadrul Programului a fost elaborat un sistem de raportare online a situațiilor statistice, utilizat la prima etapă de bibliotecile incluse în program. Acest sistem a fost dezvoltat pentru a putea fi utilizat în procesul de colectare a datelor conform raportului statistic 6-c „Activitatea bibliotecilor”, aprobat de Biroul Național de Statistică, utilizat de către toate bibliotecile sistemului național.

În acest context, la 15 mai 2015 a fost semnat Memorandumul de înțelegere în domeniul monitorizării impactului și gestiunii datelor statistice în bibliotecile publice între Asociația Obștească Reprezentanța din Republica Moldova a Consiliului pentru Cercetări și Schimburi Internaționale „IREX” și Ministerul Culturii al Republicii Moldova. Memorandumul prevedea modernizarea Centrului de Statistică în cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Această inițiativă s-a înscris perfect în intenția Ministerului Culturii de trecere la sistemul on-line de colectare și procesare a datelor statistice, privind activitatea instituțiilor de cultură.

Pentru a avea o imagine amplă și complexă a situației existente în domeniu, Programul Novateca a lansat în luna mai 2015, un concurs de selectare a unei companii/experti, care să faciliteze atelierile de planifi care strategică și să studieze oportunitățile disponibile de dezvoltare educațională și profesională ale Centrului de statistică, cercetare, dezvoltare. În rezultatul concursului, învingător a fost desemnat Centrul Pro Comunitate, care în conformitate cu sarcinile Programului, a fost responsabil de facilitarea elaborării unei strategii/proiect de plan strategic pentru anii 2015-2020, axat pe ideile specialiștilor, grupului de lucru, selectat în acest scop.

Produsul final al grupului de lucru a inclus Planul Strategic pentru perioada 2015-2020 și Planul de Acțiuni pentru perioada 2015-2016.

Sistemul on-line vine să simplifice procesul, dar și să salveze importante resurse umane și materiale. De aici și necesitatea și importanța acestui proiect. Odată pus la punct, sistemul on-line de raportare va scuti pe cei peste 1200 de bibliotecari din sate și comune de deplasarea la centrul de reședință al raionului pentru raportare, pe cei 35 de specialiști de nivel raional/ municipal de deplasarea la Centrul de Statistică, iar pe salariații BNRM să se deplaseze la Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Monografie Ministerul Culturii și Biroul Național de Statistică în vederea aprobării și respectiv prezentării raportului pe țară. Va fi economisit timpul necesar pentru sistematizarea datelor, elaborarea tabelului centralizator, controlul calității etc. Întreg procesul tehnologic se va face automat în Sistemul de raportare online. La etapa de testare a sistemului on-line, la nivel național, va fi solicitată și raportarea în format tradițional.

Viziunea și obiectivele proiectului au coincis din start cu cele ale partenerilor, dovadă fi indfaptul că toate propunerile venite de la BNRM și de la Novateca au fost acceptate reciproc, cu mici ajustări, spre îmbunătățirea proiectului.

Pentru instruirea bibliotecarilor și a altor specialiști, responsabili de statistici, au fost elaborate trei module de formare:

- Formarea formatorilor în domeniul colectării, raportării și utilizării datelor statistice on-line;

- Instruirea bibliotecarilor în vederea utilizării sistemului on-line de raportare;
- Utilizarea situațiilor statistice și a indicatorilor de performanță în demersul managerial, demonstrarea impactului, dezvoltarea și promovarea bibliotecii (advocacy) etc.

Instruirea în vederea utilizării sistemului on-line de raportare a avut loc pe etape:

- Formarea formatorilor de nivel național – specialiști responsabili de statistici de la BNRM. Formatori: specialiștii Novateca;

- Formarea formatorilor de nivel teritorial – specialiști responsabili de statistici din bibliotecile municipale, raionale, orășenești, specialiștii de la direcțiile cultură responsabili de statistici, formatorii din cadrul centrelor regionale de formare. Formatori: formatorii de nivel național;

- Instruirea bibliotecarilor din bibliotecile publice orășenești, comune, sătești. Formatori: formatorii de nivel teritorial. Conform concepției Centrului de Statistică în următorii ani:

- Bibliotecile din Republica Moldova vor prezenta datele statistice solicitate prin utilizarea sistemului on-line;
- Bibliotecarii responsabili de colectarea/raportarea statisticilor vor avea competențele necesare pentru utilizarea sistemului on-line;

- Bibliotecarii vor dezvolta competențele necesare pentru utilizarea statisticilor în evaluarea activității, demersul managerial, dezvoltarea și promovarea bibliotecii etc.

Pe parcursul perioadei de implementare a proiectului, formatorii, atât cei de nivel național, cât și cei de nivel teritorial, vor oferi suport metodologic specialiștilor de nivel local. Va fi, de asemenea, promovată importanța implementării sistemului on-line și a activității în rețea. (7)

O primă testare a sistemului a avut loc la 11 februarie 2015. Biblioteca Națională a Republicii Moldova, în colaborare cu Programul Național Novateca, a organizat un proiect-pilot cu participarea a cinci raioane: Ungheni, Orhei, Soroca, Căușeni și Strășeni, precum și a specialiștilor de la Novateca, implicați în crearea sistemului. La atelier au participat, de asemenea, specialiști responsabili de colectarea datelor statistice de la BNRM, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”, direcțiile cultură și bibliotecile publice din raioanele selectate.

Perioada de testare a sistemului de raportare on-line prevedea, instruirea specialiștilor implicați în proiect în vederea utilizării sistemului și generarea, la următoarea etapă, a raportului centralizator în baza formularului 6-c „Activitatea bibliotecilor publice”. Până la 25 februarie, participanții la atelier, respectiv proiectul pilot, au introdus în sistem toate datele din formularele 6-c. În baza acestor date a fost testat tabelul centralizator pentru fiecare din bibliotecile participante și tabelul centralizator comun pentru cele cinci raioane, plus BNRM și BNC „Ion Creangă”.

Proiectul pilot a demonstrat că lucrurile pot fi mișcate relativ repede, atât în ceea ce privește completarea bazei de date, cât și generarea rapoartelor centralizatoare.

Începând cu 1 ianuarie 2017, toți bibliotecarii, responsabili de raportare, din bibliotecile publice au raportat datele statistice online. Iar în luna martie 2017 a fost testat sistemul general, a fost generat centralizatorul pe clase, centralizatorul totalizator, au fost elaborate tabelele cu indicatorii solicitați de Biroul Național de Statistică pentru Anuarul statistic.

Pe parcursul anilor de testare a sistemului de raportare on-line, au fost depistate mai multe lacune ale Formularului 6C. Pe parcursul anului 2017, s-a activat în vederea modificării formularului și a fost propusă spre aprobare o nouă variantă Consiliului Biblioteconomic Meridianul Zero al Sistemului Național de Biblioteci (1991-2016) Național.

Paralel, pe parcursul anilor 2016-2017 în cadrul Centrului de Statistică au avut loc instruirii în vederea dezvoltării competențelor necesare pentru utilizarea statisticilor în evaluarea activității, demersul managerial, dezvoltarea și promovarea bibliotecii, advocacy etc.

În luna mai 2016 a avut loc trainingul Utilizarea statisticilor de bibliotecă în scopuri de advocacy, având ca obiective:

- Familiarizarea cu tehnicile de analiză primară a datelor;
 - Formarea competențelor de utilizare a soft-urilor statistice pentru analiza primară a datelor;
 - Cunoașterea principiilor de inițiere a campaniilor de advocacy bazate pe impact;
 - Conștientizarea perspectivelor de implicare a bibliotecii naționale în monitorizarea situației privind activitatea bibliotecilor publice și inițiere a campaniilor de advocacy pentru susținerea dezvoltării lor;
 - Elaborarea unui instrument de monitorizare a activității bibliotecilor publice.
- Formatori: Marcel Chiranov, Oleg Bursuc, Artiom Maister.

Transferul proceselor tehnologice în format on-line oferă posibilități nebănuite și Centrul de Statistică, din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova este printre primele proiecte naționale care vor trasa drumul activităților în rețea.

Odată cu implementarea tehnologiilor care se modernizează permanent, profesia noastră și-a asumat și responsabilitatea de actualizare permanentă a cunoștințelor și competențelor. Numai așa poate fi asigurată existența și dezvoltarea bibliotecii.

Centrul de Statistică este al doilea proiect axat pe formarea bibliotecarilor în vederea dezvoltării competențelor necesare erei digitale, coordonat de BNRM. Primul proiect, Școala de Biblioteconomie, finanțat de Fundația SOROS-Moldova și realizat în parteneriat cu catedra de specialitate de la USM și ABRM, a activat între anii 2001-2005. Deși cinci ani este o perioadă relativ scurtă pentru cei peste 4000 de bibliotecari câți activează în Sistemul Național de Biblioteci, în acești ani cursurile de scurtă durată au numărat peste 3600 de bibliotecari. Mulți dintre ei au învățat aici ABC-ul informatizării, au învățat să scrie proiecte, au învățat cum să diversifice serviciile în conformitate cu necesitățile membrilor comunității din aria de servire, au făcut cunoștință cu tendințele

de dezvoltare la nivel internațional și practicile de calitate experimentate de bibliotecile lumii (2, pp.110-111).

După zece ani de la sistarea activității Școlii de Biblioteconomie, s-au creat premisele necesare de a face împreună cu bibliotecarii țării un alt pas, de data aceasta, începând cu schimbarea formatului unui proces tehnologic și transferarea acestuia în spațiul virtual.

Există certitudinea, că în timp Centrul de Statistică se va transforma într-o puternică platformă de formare, cercetare și dezvoltare, ajutând bibliotecarii să-și dezvolte competențele, să asimileze sistemul de colectare a datelor și raportare on-line, să învețe tehnici și metode de cercetare și evaluare a activității, să utilizeze rezultatele cercetărilor cantitative și calitative în activitatea de dezvoltare și promovare a valorii bibliotecii, în promovarea ideilor inovaționale și a schimbării, în activitatea de advocacy, care devine o permanență a activității bibliotecare. Fiecare bibliotecă trebuie să fi pregătită să facă lobby pro-bibliotecă, să-și pledeze cauza în orice moment, când o cere situația.

La etapa de conceptualizare a Centrului de Statistică, Cercetare și Dezvoltare, formatul structurii nou create încorporează și formarea profesională continuă. Experiența a demonstrat că necesitățile de formare continuă sunt mult mai extinse și, în aceste condiții, începând cu luna ianuarie 2017, a fost creat în structura Direcției Cercetare și Dezvoltare în Biblioteconomie, Centrul de Formare Continuă, care utilizează aceleași facilități.

Centrul de Statistică își desfășoară activitatea conform cerințelor Biroului Național de Statistică, care activează în conformitate cu Legea Republicii Moldova nr.312-XY din 2.12.2004 „Cu privire la statistica oficială”, Legii cu privire la biblioteci, nr.286 din 16 octombrie 1994, Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea formării profesionale continue, nr.1224 din 09 octombrie 2004, deciziilor Ministerului Culturii, Statutului BNRM și în baza Regulamentului Centrului (5, p.1; 2.).

Principiile fundamentale în activitatea Centrului de statistică sunt cele ale statisticii oficiale: imparțialitate, deontologie statistică, relevanță, transparență, confidențialitate, cost/eficiență, Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Monografie coordonare la nivel național, colaborare la nivel internațional.

Veridicitatea datelor raportate este responsabilitatea persoanelor, conform atribuțiilor de serviciu. Odată se semnează formularul 6C și, eventual, Tabelul centralizator, persoanele își asumă răspunderea. Conform capitolului VI Răspunderea al Legii „Cu privire la statistica oficială”, „Persoanele care încalcă prevederile prezentei legi poartă răspundere în conformitate cu legislația”.

Importanța datelor statistice este un subiect pentru discuții continue. La 13 mai 2017, colegul nostru, Bogdan Giurco de la Biblioteca Județeană Iași, anunța pe pagina de Facebook că Asociația Națională a Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România pregătește un proiect prin care statisticile vor fi mai ușor de realizat și rezultatul lor va putea fi folosit în activitatea de promovare sau de dezvoltare. Vom urmări cu interes această inițiativă. Important este să respectăm standardele internaționale și prioritățile de țară.

În perioada 4-5 aprilie 2017, în Grecia, Atena, a avut loc o adunare a bibliotecarilor din întreaga lume, iar Dave Snowden, fondator și director științific la Cognitive Edge, care a dat tonul întâlnirii, a afirmat că „până când schimbi modul în care oamenii gândesc despre trecut și prezent, pierzi viitorul.” El a avertizat, de asemenea, participanții cu privire la limitele de acceptare a modelelor, pericolele supra specializării și stabilirea deterministă a obiectivelor. „Dacă ai obiective specifice, pierzi pe parcurs oportunitățile. Noi ne concentrăm mai mult pe măsurare decât pe ceea ce este de măsurat”. Aici este pericolul și el trebuie evitat. (10)

La 27 martie 2017, în spațiul Centrului de Statistică, a avut loc conferința de presă cu genericul „Impactul Bibliotecilor Publice din Republica Moldova asupra cetățenilor”. La eveniment au participat viceministrul culturii Igor Șarov; directorul Programului Novateca, Evan Tracz; directorul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, Elena Pintilei; bibliotecari și reprezentanți ai Programului Novateca.

În cadrul conferinței au fost prezentate statistici privind rezultatele bibliotecilor publice în anul 2016, precum și a sondajelor naționale desfășurate în rândul utilizatorilor bibliotecilor publice. La conferință au fost prezenți mai mulți reprezentanți ai mass-media din Republica Moldova. Este o primă încercare de a informa cetățenii țării despre realizările, dar și problemele bibliotecilor. Poate fi califi cată și ca o încercare de advocacy pro bibliotecă la nivel național.

Comunitatea bibliotecară trebuie să învețe să promoveze biblioteca, să demonstreze importanța bibliotecii, rolul acesteia în dezvoltare, iar Centrul de Statistică poate contribui în acest demers.

Referințe bibliografice:

1. IFLA World Report 2010 [online]. [Accesat la 8.05.2017]. Disponibil: <http://db.ifla-world-report.org/files/IFLA-WR-2010-Analysis-and-Conclusions.pdf>.

2. LEGE cu privire la statistica oficială în Republica Moldova [online]. În: Monitorul Oficial. 2004, nr. 1/4 [Accesat 08.05.2017]. Disponibil: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=791C6EB9:910A2BA2.

3. OSOIANU, Vera. Centrul de Statistică Cercetare și Dezvoltare, BNRM: strategii. În Magazin bibliologic. 2015, nr. 1/4, pp.107-114. ISSN 1857-1476.

4. PUBLIC Library Use [online]. [Accesat la 20.03.2017]. Disponibil: <http://www.ala.org/tools/libfactsheets/alalibraryfactsheet06>.

5. REGULAMENT de organizare și funcționare a Centrului de Statistică din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Chișinău: BNRM, 2017. 4 p. Manuscris.

6. ST 34/10: How many libraries? [online]. [Accesat la 20.04.2017]. Disponibil: <https://ifl.istat.wordpress.com/2010/08/14/how-many-libraries/>.

7. STRATEGIA Centrului de statistică, cercetare și dezvoltare (CSCD) [online]. [Accesat 25.04.2017]. Disponibil: <https://www.slideshare.net/VasilicaVictoria/strategia-centrului-de-statistic-cercetare-i-dezvoltare-cscd>.

8. ȚĂRILE din Europa unde oamenii citesc cel mai puțin [online]. [Accesat la 10.05.2017]. Disponibil: [https:// hyperliteratura.ro/tarile-din-europa-unde-oamenii-citesc-cel-mai-putin/](https://hyperliteratura.ro/tarile-din-europa-unde-oamenii-citesc-cel-mai-putin/).

9. TRIBUNA avocatului bibliotecii: îndrumar pentru bibliotecari [online]. 2016, 147 p. p[Accesat la 12.05.2017]. Disponibil: <http://bnrm.md/files/publicatii/Tribuna-avocatului-bibliotecii-indrumar-pentru-bibliotecari.pdf>.

10. VIZIUNEA Globală a Bibliotecii: preocupări IFLA [online]. [Accesat la 12.05.2017]. Disponibil: [https:// clubbib2.wordpress.com/2017/04/18/viziunea-globala-a-bibliotecii-preocupari-ifla/](https://clubbib2.wordpress.com/2017/04/18/viziunea-globala-a-bibliotecii-preocupari-ifla/).

11. WHICH country in the world has the most libraries total and which has the most libraries per capita? [online]. [Accesat la 29.04.2017]. Disponibil [https://www.quora.com/Which-country-in-the-world-has-the-most-libraries-total-and-which-has-th](https://www.quora.com/Which-country-in-the-world-has-the-most-libraries-total-and-which-has-the-most-libraries-per-capita?).